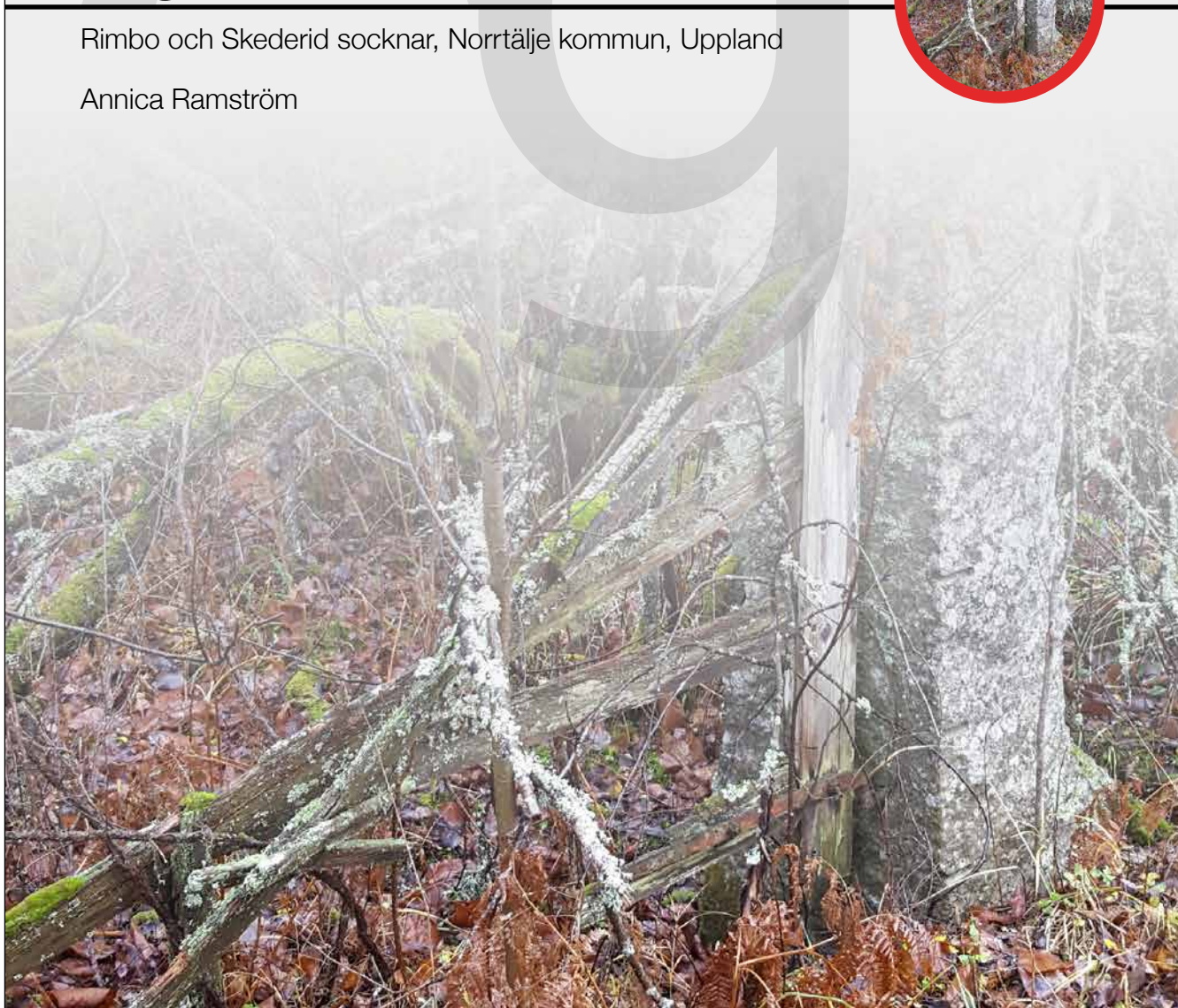

Alternativ vägkorridor väg 77 förbi Rimbo

Rimbo och Skederid socknar, Norrtälje kommun, Uppland

Annica Ramström

ARKEOLOGGRUPPEN AB RAPPORT 2018:55

ARKEOLOGISK UTREDNING ETAPP 1

Alternativ vägkorridor väg 77 förbi Rimbo

Rimbo och Skederid socknar
Norrtälje kommun
Uppland

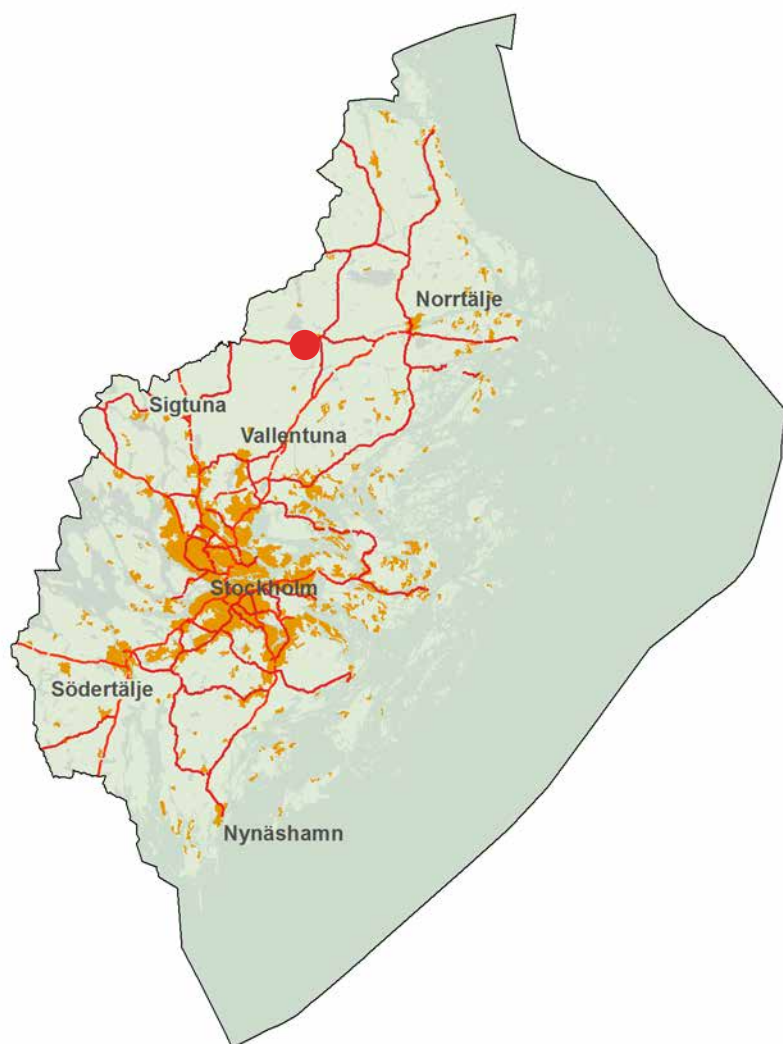
Annica Ramström

Lst dnr 431-38301-2018

ARKEOLOGGRUPPEN I ÖREBRO AB
Radiatorvägen 11 702 27 Örebro
Telefon 019-60904 10

www.arkeologgruppen.se
arkeologgruppen@arkeologgruppen.se

*Översiktskarta över Stockholms län med
platsen för utredningen markerat i rött.*

© 2019 Arkeologgruppen AB

Arkeologgruppen rapport 2018:55

Författare Annica Ramström

Grafisk form Nina Balknäs@Högtorps Diverse

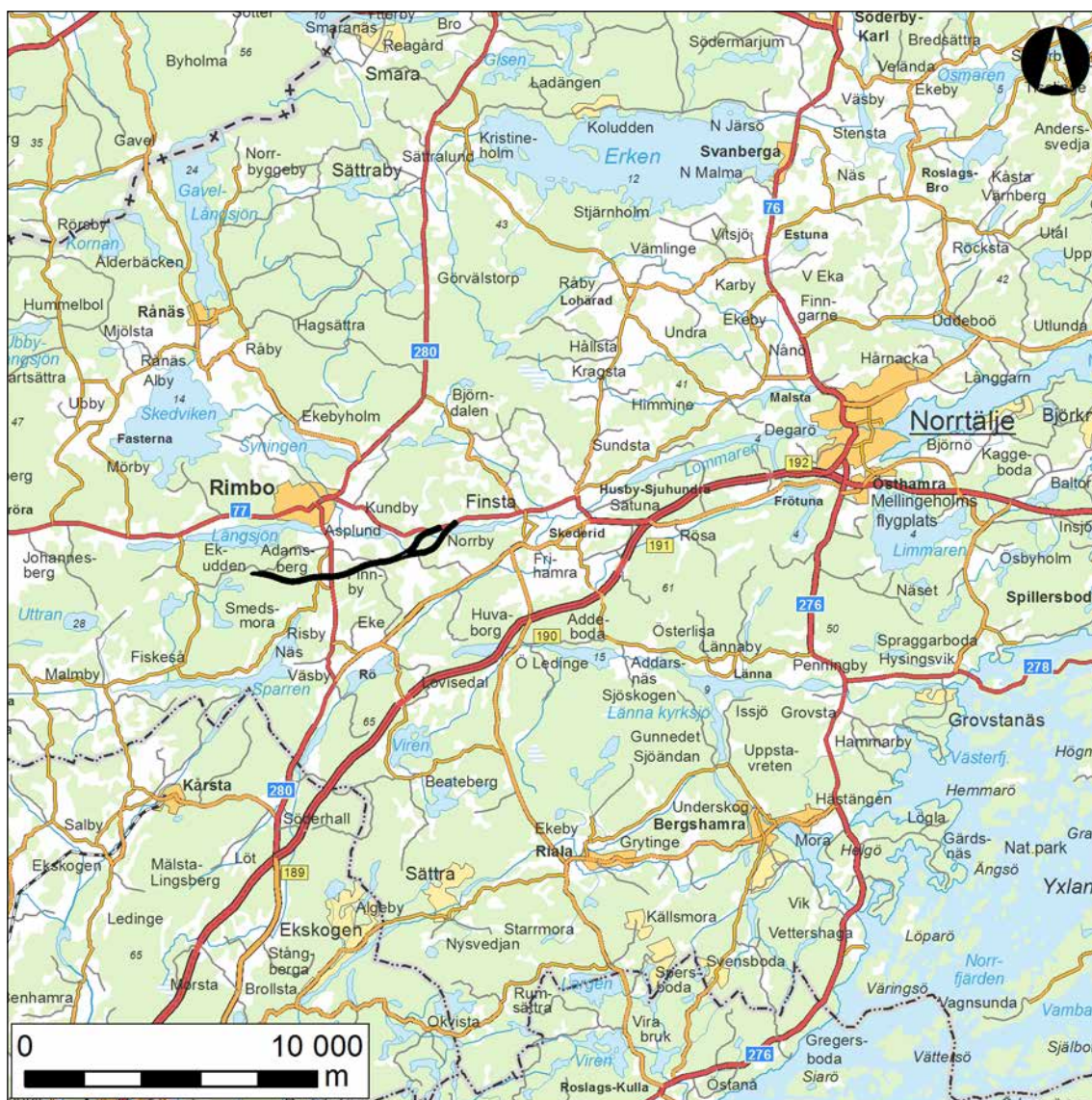
Omslagsfoto Grindstolpe och grind som skiljer Norrbys inägomark
mot utägomarken.

Foto Om inte annat anges är fotografierna tagna av Arkeologgruppen AB.

Kartor ur allmänt kartmaterial, © Lantmäteriet Dnr R50223371_170001

Innehållsförteckning

Inledning	7
Bakgrund och kulturmiljö	9
Syfte och frågeställningar	11
Metod	11
Resultat	12
Objekt 1) Vägmarke, RAÄ-nr Rimbo 15:1 (L2015:1287)	12
Objekt 2) Lägenhetsbebyggelse	12
Objekt 3) Färdväg	12
Objekt 4) Husgrund, historisk tid.....	12
Objekt 5) Boplatsläge	13
Objekt 6) Stensättningar, RAÄ-nr Rimbo 221:1–3 (L2015:921, L2015:920 och L2015:1476)	13
Objekt 7) Gravfält, Rimbo 30:1 (L2015:1291)	13
Objekt 8) Stensättningsliknande lämning, RAÄ-nr Rimbo 231:1 (L2015:1361).....	14
Objekt 9) Röjningsröse.....	14
Objekt 10) Husgrund, historisk tid	14
Objekt 11) Röjningsröse	14
Objekt 12) Gränsmärke	15
Objekt 13) Lägenhetsbebyggelse, RAÄ-nr Skederid 172:1 (L 2016:9361).....	15
Objekt 14) Stensättning, RAÄ-nr Skederid 171:1 (L2016:8668)..	15
Objekt 15) Lägenhetsbebyggelse, RAÄ-nr Skederid 170:1 (L 2016:8667).....	16
Objekt 16) Boplatsläge.....	16
Objekt 17) Hög, RAÄ-nr Skederid 69:1 (L2016:9451)	16
Objekt 18) Gravfält, Skederid 22:1 (L2016:8804).....	16
Objekt 19) Boplatsläge.....	17
Utredningsområdet – en syntes.....	18
Referenser	20
<i>Bilaga 1. Objekttabell</i>	<i>22</i>
<i>Bilaga 2. Objektkartor.....</i>	<i>24</i>
<i>Bilaga 3. Vattennivåkartor</i>	<i>27</i>

Figur 1. Karta över Uppland. Utredningsområdet är markerat med svart. Skala 1:250 000.

Sammanfattning

Inför utbyggnad av väg 77 mellan länsgränsen Stockholm–Uppsala och Röså i Norrtälje kommun, Uppland, har Arkeologgruppen AB genomfört en arkeologisk utredning etapp 1 för en alternativ vägkorridor söder om Röså samhälle. Fältinventeringen gjordes hösten 2018 av Annica Ramström och Helmut Bergold. Den nu aktuella sträckningen är belägen 1,5 kilometer söder om Röså samhälle och omfattar en sträcka på cirka 10 kilometer i öst-västlig riktning med en bredd på vägkorridoren om 80–100 meter. Det återfinns inom socknarna Röså och Skederid.

Den arkeologiska utredningen etapp 1 har innefattat kart- och arkivstudier samt fältinventering. Vid fältinventeringen registrerades 19 objekt varav 7 utgjorde fornlämning, 6 övrig kulturhistorisk lämning, 4 möjlig fornlämning samt 2 icke fornlämning.

Av de 19 objekten var 10 kända sedan tidigare i FMIS. Det rör sig om 6 fornlämningar och 4 övriga kulturhistoriska lämningar.

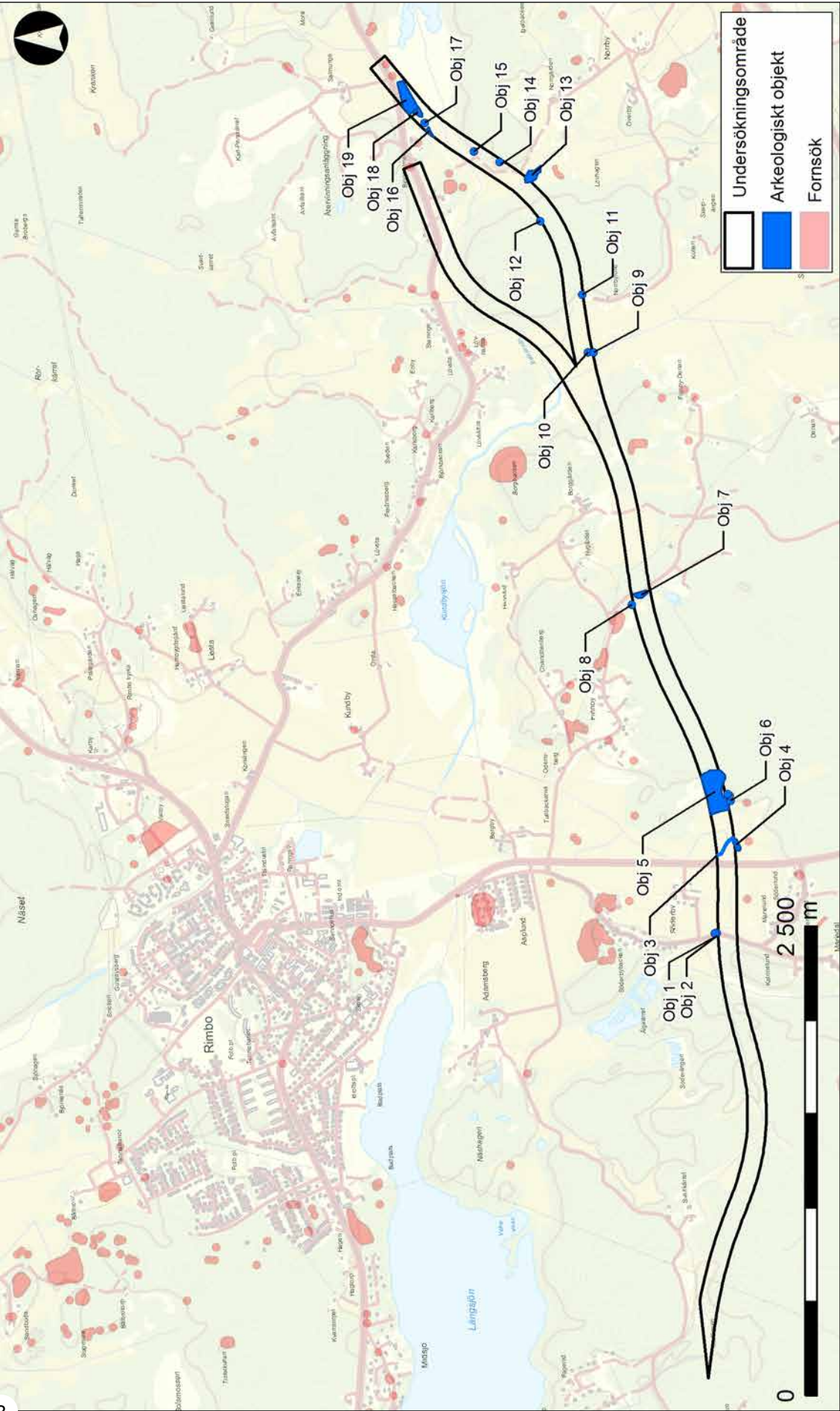
Inledning

Inför ombyggnaden av väg 77 mellan länsgränsen Stockholm – Uppsala och Röså i Norrtälje kommun har Annica Ramström och Helmut Bergold, Arkeologgruppen AB, genomfört en arkeologisk utredning etapp 1 för en alternativ vägkorridor söder om Röså. Utredningen skedde efter beslut av länsstyrelsen i Stockholms län och bekostades av Trafikverket.

Arkeologiska utredningar etapp 1 har tidigare gjorts för andra förslag till sträckning förbi Röså (Ramström 2015; Ramström 2017). Den nu aktuella sträckningen är belägen 1,5 kilometer söder om Röså samhälle och omfattar en sträcka på cirka 10 kilometer i öst-västlig riktning med en bredd på vägkorridoren om 80–100 meter.

Förestående rapport kommer för läsbarhet, jämförbarhet och transparens att ha samma struktur som tidigare arkeologiska utredningsrapporter etapp 1 som rör utbyggnaden av väg 77, även om det medför vissa upprepningar från tidigare rapporter (Ramström 2015; Ramström 2017). Rapporten inleds med bakgrund, metod och syfte för den arkeologiska utredningen etapp 1 för att övergå till en resultatdel som omfattar kart- och arkivstudier samt resultaten från fältinventeringen. Efter resultatdelen kommer en mer syntetiserande del. I slutet av rapporten finns en bilagedel, där samtliga arkeologiska objekt återfinns i en enkel tabellform.

Inför Trafikverkets miljökonsekvensbeskrivning genomförde Kraka kulturmiljö en kulturmiljöanalys som underlag inför upprättandet av en MKB (Trafikverket samrådshandling projektnummer 107264). Kulturmiljöanalysen pekar ut riksintresseområden, kommunala intresseområden samt övriga kulturhistoriska miljöer inom ett större landskapsutsnitt som även infattar

Figur 2. Utredningsområdets sträckning söder om Rimbo med samtliga 19 objekt markerade. Skala 1:30 000.

den nu aktuella vägsträckningen. I samma underlag gjordes en genomgång av landskapets utveckling över tiden. Föreliggande rapport kommer därmed inte att beröra riksintressen eller kommunala intresseområden. Där det är befogat kommenteras övriga kulturhistoriska miljöer och landskapets utveckling när det behövs för förståelsen av bedömningen av enskilda objekt. Bakgrundskapitlet blir därmed mer kortfattat än vad som är brukligt i arkeologiska utredningsrapporter etapp 1 och kommer främst att kortfattat redogöra för uttrycken i landskapet som en ram till rapportens sista, syntetiserande kapitel.

Bakgrund och kulturmiljö

Utredningsområdet löper i öst-västlig riktning cirka 1,5 kilometer söder om samhället Rimbo, söder om Långsjön, Kundbysjön och Björkarn. Det är marker som i historisk tid hört till Adamsberg, Söderby, Finnby, Norrby och Salmunge ägor.

Den västra delen av utredningsområdet, som idag ligger inom Adamsbergs ägor, hörde tidigare till byn Framskälby, vilken senare kom att ingå i ägan Adamsberg. Vägsträckningens västra del, fram till dagens väg 280, går i huvudsak genom Framskälbys och Adamsbergs utmarker. Terrängen består bitvis av oländig moränmark med berg i dagen samt av idag utdikade blötmarker, bland annat det större Svartkärret. I det äldre kartmaterialet beskrivs moränmarken som tallskog, vilket stämmer ännu idag (Lantmäteristyrelsens arkiv A78-8:1).

Framskälbys och Adamsbergs marker möter sedan Söderbys marker i öster där utredningsområdet går över byns uppodlade inägomarker. Här skär utredningsområdet över väg 280 och den äldre järnvägsbanken för Roslagsbanan mellan stationerna Rö och Rimbo. Öster om Söderbys inägomark går utredningsområdet över utmarken till byn Finnby. Även här består terrängen bitvis av otillgänglig moränmark bevuxen med tall. Här finns också planterad granskog där marken är kraftigt utdikad i modern tid, vilket tyder på att även denna utmark delvis varit sank. Utredningsområdet går vidare österut på mark som hör till den från Finnby, vid laga skiftet utflyttade gården Borggården. Strax innan Finnbys utmark övergår i Borggårdens inägomark skär utredningsområdet ett övergivet grustag. Öster om Borggården finns ytterligare ett kombinerat inägo- och utmarksområde som idag används för bete till gårdens köttdjur. Marken har delvis odlats av den idag försvunna

bebyggelselämningen RAÄ-nr Rimbo 229:1 (L2015:1962) belägen strax söder om utredningsområdet. De delar som inte är odlade består, liksom tidigare utmarksområden, av oländig moränbunden terräng med berg i dagen, beväxt med tallskog.

Längre österut övergår utmarken i odlad inägomark hörande till Norrby. Här delar sig utredningsområdet i två grenar, en nordlig och en sydlig gren vilka båda sluter an till dagens väg 77 i nordöst. Båda grenarna löper här på Norrbys utmarker. Den norra grenen löper över terräng som består av berg i dagen med kraftiga sluttningar mot norr medan den södra grenen löper i ett lättillgängligt utmarksområde bestående av inte allt för tät barrskog med korsande vägar och stigar. Båda grenarna korsar i nordöst det uppodlade området kring Kundbysjöns utlopp, som idag utgör en å kombinerad med ett krandike. Den sydligare av grenarna går här över Salmunges odlingsmarker, vilka utvanns i och med sänkningen av sjön Björkarn på 1920-talet (Lantmäterimyndighetens arkiv, akt 01-ske-97). Norr om ån korsar de båda utredningsområdena den gamla järnvägsbanken mellan stationerna Rimbo och Finsta för att sedan sluta an mot dagens väg 77 mellan Rimbo och Finsta.

Fornlämningsbilden i och kring utredningsområdet visar på ett område som nyttjats extensivt under förhistorisk tid. De kända lämningarna som kan knytas till förhistorisk tid är gravfälten RAÄ-nr Rimbo 30:1 (L2015:1291) och Skederid 22:1 (L2016:8804) samt stensättningar RAÄ-nr Rimbo 221:1–3 (L2015:921, L2015:920 och L2015:1476). Övriga kända lämningar härrör från historisk tid och består av lägenhetsbebyggelser. Med tanke på hur marken nyttjats över tid, där den största delen av utredningsområdet löper genom byarnas utmarker, är fornlämningsbilden förhållandevis förväntad.

Inga arkeologiska undersökningar är kända inom eller i närheten av utredningsområdet.

Syfte och frågeställningar

Uppdraget innebar att utföra en arkeologisk utredning etapp 1 i syfte att fastställa om det fanns synliga fornlämningar ovan mark. Utredningen skulle också uppmärksamma och identifiera möjliga lägen för lämningar som ej är synliga ovan mark. Sammantaget skulle detta mynna ut i ett underlag för den fortsatta hanteringen av ärendet.

Metod

Arbetet inleddes med arkiv-, litteratur- och kartstudier och omfattade en genomgång av de digitala arkiven. Först gjordes en sökning i FMIS med nedladdning av objekt registrerade i FMIS i syfte att klarlägga den kända fornlämningsbilden i området. Vidare gjordes en kontroll av eventuella tidigare arkeologiska insatser i form av utredningar eller undersökningar i området. Efter det gjordes en genomgång och djupanalys av Lantmäteriets digitala kartmaterial, vilket innefattar Rikets allmänna kartverk, Lantmäteristyreliens kartarkiv samt Lantmäterimyndighetens kartarkiv. Syftet var att hitta eventuella försvunna bebyggelseenheter, gravfält eller andra idag försvunna, men tidigare karterade lämningar inom utredningsområdet. Statens Historiska Museums fynddatabas har använts för att spåra arkeologiska lös-fynd i området.

Efter arkivstudierna genomfördes en fältinventering, vilket innebar att utredningsområdet besiktigades okulärt i syfte att hitta tidigare ej kända forn- och/eller kulturlämningar ovan mark samt att bedöma eventuella boplatslägen inom sträckningarna. Vid fältinventeringen utnyttjades resultaten från arkivstudierna som vägledning till hur marken nyttjats tidigare och till att finna lägen för försvunnen bebyggelse. Vid inventeringen besöktes de lämningar som var kända sedan tidigare i FMIS oavsett status, det vill säga oavsett om lämningarna bedömts som fornlämning eller övrig kulturhistorisk lämning. Syftet med besöken var att se om lämningarna kunde återfinnas och att göra en inventering över skadestatusen idag.

Resultat

Resultaten från den arkeologiska utredningen etapp 1 redovisas som objekt från väster till öster. Alla typer av lämningar redovisas som objekt, vilket innebär att det både rör sig om nyfunna lämningar, möjliga boplatslägen och i FMIS sedan tidigare kända och redovisade lämningar med RAÄ-nr. I redovisningen visas objekt som är belägna inom det fastställda utredningsområdet, men också ett fåtal objekt som ligger så nära gränsen att de i det närmaste tangerar utredningsområdet. Resultatdelen används för en fylligare redogörelse av objekten än den objekttabell som återfinns i bilaga 1 och som kan användas för att snabbt bilda sig en uppfattning om objekten och deras antikvariska status.

Objekt 1) Vägmärke,
RAÄ-nr Rimbo 15:1 (L2015:1287)
Milstolpe, 1,35 meter hög, 0,5 meter bred vid basen och 0,2 meter tjock. På uppbyggt, restaurerat och förstärkt postament i förhållande till det som finns i FMIS, enligt där förekommande bild. Inskription mot vägen ½ Uprest af Sjuhundra härad.

Status: fornlämning

Skador: inga

Avgränsning: avgränsad

Objekt 2) Lägenhetsbebyggelse
Lägenhetsbebyggelse, läge för backstuga enligt storskifteskarta från år 1776 (Lantmäteristyrelsens arkiv, akt A78-32:1). Läget för backstugan kunde ej identifieras i terrängen.

Status: uppgift om, ej fornlämning

Skador: –

Avgränsning: –

Objekt 3) Färdväg

Vägbank, mellan Söderby och lägenhetsbebyggelsen objekt 4, RAÄ-nr Rimbo 12:1 (L2015:14). Vägen återfinns på en storskifteskarta från år 1776 (Lantmäteristyrelsens arkiv, akt A78-32:1).

Status: övrig kulturhistorisk lämning

Skador: påbättrad med makadam

Avgränsning: avgränsad

Objekt 4) Husgrund, historisk tid

Husgrund, 14×6 meter i nord-syd. Bevarad syllsten i samtliga väderstreck. I norr, söder och väster upp till 0,5 meter hög medan den i öster är kallmurad i flera skift sten till en höjd om 0,7–1 meter, av upp till 0,6 meter stora stenar. Enligt FMIS ska det finnas rester efter en spismur, denna kunde ej iakttas vid inventeringstillfället. På platsen ska vid fornminnesinventeringen år 1968 också ha funnits en 4,5×4,5 meter stor källargrop. Denna ströks ur FMIS år 2003. Inga rester efter källargropen hittades vid inventeringstillfället.

Husgrunden kan möjligen finnas med på storskifteskartor från åren 1776 och 1802, men det är osäkert, då platsen inte är omnämnd med ett bebyggelsenamn eller med en särskild hägnad (Lantmäteristyrelsens arkiv akt A78-32:1 och Lantmäteristyrelsens arkiv akt A78-32-5). Den hussymbol som finns på platsen på de båda kartorna skulle kunna vara en byggnad som inte var för bostadsändamål, som till exempel en smedja. Föreliggande husgrund är dock yt-mässigt för stor för att vara en smedja. Husgrunden går inte att med säkerhet tidfästa utifrån det skriftliga källmaterialet. Endast en liten del av lämningens utbredning i norr ligger inom utredningsområdet.

Status: möjlig fornlämning

Skador: delvis övertäckt med odlingssten.

Avgränsning: avgränsad

Objekt 5) Boplatsläge

Boplatsläge, cirka 230×80 meter i väst- till nordvästvänd svag sluttning. Idag ängs- och odlingsmark. Boplatsläget är taget utifrån närheten till objekt 6, RAÄ-nr Rimbo 221:1–3 (L2015:921, L2015:920 och L2015:1476), se nedan.

Status: möjlig fornlämning

Skador: –

Avgränsning: avgränsad mot söder och öster där blockrik moränmark tar vid.

Objekt 6) Stensättningar,
RAÄ-nr Rimbo 221:1–3 (L2015:921,
L2015:920 och L2015:1476)

Stensättningar. 1/ (RAÄ-nr Rimbo 221:1, L2015:921) rund, 4 meter i diameter och 0,2 meter hög. Cirka 12 meter sydväst om 1 finns 2/ (RAÄ-nr Rimbo 221:2, L2015:920) Stensättning, rektangulär, 20 meter lång, 2–4 meter bred och 0,3 meter hög. Cirka 25 meter sydöst om 2 finns 3/ (RAÄ-nr Rimbo 221:3, L2015:1476) Stensättningsliknande lämning, rund, 10 meter i diameter och 0,3 meter hög. Stensättningarna är belägna i en svag nord- till nordvästsluttning.

Status: RAÄ-nr Rimbo 221:1–2 (L2015:921 och L2015:920) är fornlämning och RAÄ-nr Rimbo 221:3 (L2015:1476) är möjlig fornlämning.

Skador: inga

Avgränsning: avgränsade

Objekt 7) Gravfält,
RAÄ-nr Rimbo 30:1 (L2015:1291)

Gravfält bestående av 14 synliga lämningar i form av 4 runda stensättningar, 2 kvadratis- ka stensättningar, 2 tresidiga stensättningar och 6 resta stenar. De runda stensättningarna är 5–13 meter stora och 0, 2–0,5 meter höga. Den största runda stensättningen har mittsten. De kvadratis- ka stensättningarna är 7×7 och 8×8 meter stora och 0,3–0,4 meter höga. Den större av de båda har resta stenar i samtliga hörn. De tresidiga stensättningarna är 8 respektive 9 meter i sida och 0,3–0,4 meter höga. Båda har två resta hörnstenar.

Gravfältet är beläget på en höjdrygg invid en grusväg och möjligen kan gravfältet ha fortsatt österut. Marken öster om grusvägen har nyttjats för sand- och/eller grustäkt vilket gjort att eventuella gravar är bortschaktade. Cirka 25 meter öster om vägen finns förutom täktgroparna även en större sand- och/eller grustäkt.

Status: fornlämning

Skador: tre av gravarna närmast vägen (två runda och en kvadratisk stensättning) har skador efter väghyvling där kanterna på gravarna har hyvlats bort och stensättningarna är synliga i vägkanten.

Avgränsning: avgränsat

Figur 3. En av de resta stenarna på gravfältet objekt 7, RAÄ-nr Rimbo 30:1.

Objekt 8) Stensättningsliknande lämning, RAA-nr Rimbo 231:1 (L2015:1361)

Stensättningsliknande lämning, oregelbunden närmast bananformad, valliknande, 8×5 meter stor och 0,2 meter hög. I mitten en rund, 1,5 meter i diameter och 0,1 meter djup, grop. Högen består av sand och jord. Belägen i ett av områdets lägsta partier med liknande förhöjningar i olika former och storlekar i närheten, även dessa innehållande sand och jord. På grund av läge, form, innehåll ändras den antikvariska statusen från fornlämningsliknande lämning till ej fornlämning. Lämningen tangerar utredningsområdets norra gräns.

Status: ej fornlämning

*Skador: grop i mitten
enligt beskrivning ovan.*

Avgränsning: avgränsad

Objekt 9) Röjningsröse

Röjningsröse, kvadratisk, 8×8 meter av sten i storleken 0,3–1,2 meter och 1 meter högt. I mitten av röset finns en rund grop, cirka 2 meter i diameter och 1 meter djup. Gropen påminner om ett skyttevärn. Vissa av de i röset ingående stenarna förefaller vara sprängsten. Beläget på förhöjning i åkermark med berg i dagen.

Status: övrig kulturhistorisk lämning

Skador: mittgrop enligt beskrivning ovan.

Avgränsning: avgränsad

Objekt 10) Husgrund, historisk tid

Husgrund, rektangulär, 12×6 meter i nord-sydlig riktning. Syllstensram av natursten, 0,3 meter stora. Syllstensramen är fylld med en packning av sten i storleken 0,1–0,3 meter, vilka tillsammans bildar en 0,2 meter hög, plan yta.

Husgrunden är belägen cirka 15 meter nordnordväst om objekt 9, öster om den stig som leder över impedimentet. I området återfinns kulturväxter såsom äppelträd, slån och nypon. Byggnaden återfinns inte i det historiska kartmaterialet och tolkas som en ängslada hörande till gårdarna i Norrby. Tolkningen baseras på avsaknaden av fler byggnader i området, storleken på byggnaden, avsaknaden av spisröse i den annars så välbevarade husgrunden samt att Norrby hade åkergården och ängsmarker på den här delen av inägomarken, vilken låg förhållandevis långt bort från själva byn.

Status: övrig kulturhistorisk lämning

Skador: inga

Avgränsning: avgränsad

Objekt 11) Röjningsröse

Odlingsröse, rektangulärt, 16×5 meter stort i öst-väst och 0,4 meter högt. Sten i storleken 0,1–1 meter, delvis sprängsten. Röset är beläget i en äldre odlingsyta som återfinns som uppodlad på storskifteskartan från år 1800 och laga skifteskartan från år 1833 (Lantmäterimyndighetens arkiv, akt 01-ske-19 och Lantmäterimyndighetens arkiv, akt 01-ske-27). Ytan läggs igen någon gång runt sekelskiftet 1800–1900 då bebyggelseenheten Norrbylund uppförs.

Status: övrig kulturhistorisk lämning

Skador: inga

Avgränsning: avgränsad

Objekt 12) Gränsmärke

Gränsröse, oregelbundet rund, 1 meter i diameter och 0,6 meter högt bestående av stenblock, cirka 0,8 meter stora i cirkel, där rundeln fyllts med sten och jord. Gränsröset är placerat i gräns mellan tre fastigheter.

Status: övrig kulturhistorisk lämning

Skador: skadad vid anläggandet av bruksväg, stenar förefaller saknas.

Avgränsning: avgränsad

Objekt 13) Lägenhetsbebyggelse, RAA-nr Skederid 172:1 (L2016:9361)

Lämningar efter lägenhetsbebyggelsen Björklunds, bestående av 1/Husgrund 7×11 meter i nord-syd och 0,4–2 meter hög med bevarade syllstenar i norr, väster och delvis bevarade i söder och öster. I den norra delen av husgrunden finns en 4×3 meter stor källare med kallmurade stående väggar upp till 2 meter av sten i storleken 0,4–0,5 meter. Syllen är kraftigt övertorvad i söder. Cirka 20 meter sydöst om 1 finns 2/ Husgrund 6×4 och 1 meter hög stenfot. Spisröse i öster, kvadratisk 1,5×1,5 meter stort och 0,8 meter högt. Lämningen är kraftigt beväxt med sly. Cirka 20 meter sydöst om 2 finns 3/ Husgrund 7×5 meter med spisröse i öster, kvadratisk 1×1 meter och 0,5 meter högt.

Inom ytan som är kraftigt beväxt med tät vegetation finns rester av en väg, stensrader samt en handfull röjningsrösen.

Bebyggelseenheten återfinns på en laga skifteskarta från år 1833 (Lantmäterimyndighetens arkiv, akt 01-ske-27).

Status: fornlämning

Skador: inga

Avgränsning: avgränsad

Figur 4. Källardelen på hus 1 vid Björklunds, objekt 13, RAA-nr Skederid 172:1 (L2016:9361). Foto från norr.

Objekt 14) Stensättning, RAA-nr Skederid 171:1 (L2016:8668)

Stensättning, oval, 6×7 meter och 0,4 meter hög. Fyllning av 0,3–0,7 meter stora stenar. Kraftigt övertorvad.

Status: fornlämning

Skador: grop i västra delen, rund, 1,5 meter i diameter och 0,25 djup.

Avgränsning: avgränsad

Objekt 15) Lägenhetsbebyggelse,
RAÄ-nr Skederid 170:1
(L2016:8667)

Lämning efter Norrby båtsmanstorp bestående av 1/ Husgrund 9×7 meter och 0,5 meter hög i öst-väst. Spisröse i nordöst, kvadratisk, 2×2 meter stort och 0,4 meter högt av flata 0,2–0,8 meter stora stenar i två skift. Cirka 20 meter väster om 1 finns 2/ Källargrund, 6×4 meter och upptill 1 meter höga, kallmurade, väggar av sten i storleken 0,3–0,8 meter. Ingång mot norr. Belägen i tät granplantering

Status: fornlämning.

Skador: inga

Avgränsning: avgränsad

Objekt 16) Boplatsläge

Boplatsläge, 60×30 meter i svag sydsluttnings mot den idag utdikade sjön Björkarn. Ytan används i dag som odlingsmark.

Status: möjlig fornlämning

Skador: inga

Avgränsning: ej avgränsad

Objekt 17) Hög,
RAÄ-nr Skederid 69:1 (L2016:9451)
Hög, rund, 8 meter i diameter och 0,5 meter hög. I ytan enstaka stenar 0,3–0,4 meter stora. Bitvis synlig kantkedja av 0,3–0,5 meter stora stenar.

Status: fornlämning

Skador: inga

Avgränsning: avgränsad

Objekt 18) Gravfält,
RAÄ-nr Skederid 22:1 (L2016:8804)
Gravfält, bestående av 11 lämningar som utgörs av 4 högar och 7 runda stensättningar. Högarna är 7–8 meter i diameter och 0,5–0,7 meter höga. Samtliga har synlig kantkedja. De runda stensättningarna är 3–10 meter i diameter och 0,1–0,4 meter höga. Två av stensättningarna har synlig kantkedja. Samtliga är mer eller mindre övertorvade. En av de runda stensättningarna i nordöst har en syllstensgrund stratigrafiskt över graven. Grunden är 5×4 meter och 0,2 meter hög. Cirka 10 meter öster om stensättningen med syllstensgrunden finns en stensatt brunn, cirka 15 meter i diameter. Enligt fornminnesinventeringens inventeringsbok skall syllstensgrunden härröra från en smedja. Det har inte kunnat beläggas i tillgängligt historiskt kartmaterial och referens saknas i inventeringsboken.

Status: gravfältet utgör fornlämning medan husgrunden är möjlig fornlämning.

Skador: en rund stensättning i den södra delen är skadad i samband med anläggandet av banvallen eller av den väg som i senare tid anlagts på banvallen. Två av högarna i söder har skadats i de södra delarna av gravarna vid anläggandet av vägdiken. En av högarna har en mittgrop som är rund, cirka 2 meter i diameter och 0,4 meter djup.

Avgränsning: avgränsat

Figur 5. Centralt i bilden syns en av de runda stensättningarna på gravfältet objekt 18, RAÄ-nr Skederid 22:1 (L2016:8804). Foto från öster.

Objekt 19) Boplatsläge

Boplatsläge, 130×70 meter på platå och i svag sydsluttnig. I den nordöstra delen av objektet finns en platå, vilken syns som en tydlig förhöjning mot omgivande landskap med en höjd om 20 meter över havet. På platåns högsta läge finns en 15×7 meter lång stenrad eller terrassering mot norr, vilket gör att platån förefaller uppbyggd. Möjligen skulle platån kunna innehålla ett eller flera platåhus utöver boplatsläget.

Inom ytan, i den södra och östra sluttningarna finns ett antal stensamlingar som kan utgöra röjningsrösen eller möjligen gravar. I den södra delen återfinns 4 stensamlingar, vilka är runda, flacka och omkring 3 meter i diameter och 0,1–0,2 meter höga. I den östra delen finns 5 stensamlingar, vilka är runda, flacka och cirka 1,5–2 meter stora och 0,1 meter höga.

Status: möjlig fornlämning

Skador: inga

Avgränsning: avgränsad mot söder av den utdikade sjön Björkarn, i övrigt ej avgränsad.

Utredningsområdet – en syntes

Landskapet där utredningsområdet är beläget utgörs, som tidigare nämnts, i huvudsak av utmarksområden även om odlingsbar mark förekommer. Ser man till hur landskapet utvecklats över tid ser man att de större sjösystem som återfinns mellan Finsta och Rimbo löper norr om utredningsområdet. Det är invid detta sjösystem som arealer blivit tillgängliga för odling på grund av landhöjningen. De ytor inom utredningsområdet som nyttjats för odling i äldre tider återfinns dels vid Söderby, dels vid Salmunge. När det gäller Söderby har det omkring 1000 f.Kr. har funnits en förbindelse mellan sjösystem i norr och havet via Söderby, men omkring tiden för Kristi födelse snörptes vattenvägen av och bildade en lagun vid Söderby, på de marker som historiskt varit Söderbys inägomarker. Odlingsområdet mellan Kundbysjön och sjön Björkarn har tillkommit dels genom landhöjning, dels genom utdikning av sjöarna. Det är också här vi hittar de eventuella förhistoriska boplatserna.

Lämningar från sten- och bronsålder saknas helt inom utredningsområdet och dess omedelbara närhet, detsamma gäller lösfynd från tidsperioderna. Anledningen till detta torde bero på landskapet, vars terräng utgörs av blockrik, ibland nästan ogenomtränglig moränmark, i kombination med vid landhöjningen kvarvarande issjöar och gölar som i sin tur bildat omfattande kärrmarker. Delar av dessa kärrmarker har i sin tur dikats ut i modern tid, särskilt i samband med anläggandet av granplanteringar. Ytterligare en orsak till avsaknaden av lämningar från sten- och bronsålder kan vara att många av utredningsområdets sluttningar på de högre höjderna utgörs av norrsluttningar, vilka inte varit lika attraktiva under sten- och bronsålder som södersluttningar mot vattenbryn.

Inom undersökningsområdet finns två gravfält med lämningar som morfologiskt kan hänföras till järnåldern (RAÄ-nr Rimbo 30:1, L2015:1291 och Skederid 69:1, L2016:9451). Gravfältet RAÄ-nr Skederid 69:1 (L2016:9541) ligger på en höjdrygg strax öster om Finnby som ett av tre gravfält på höjdryggen. Samtliga tre gravfält är lokaliserade intill vägen men har inget rumsligt samband och har troligen inte utgjort ett större sammanhängande gravfält.

Finnby förekommer i de skriftliga källorna första gångerna år 1540 och år 1549 då två av gårdarna slås ihop till en (Rahmqvist & Skoglund 1986:140). Upp-teckningarna för byn får betecknas som förhållandevis sena då många av byarna kring Rimbo har sina första belägg under 1300-talet. Detta kan bero på att byn tas upp under senmedeltid kanske som en avgärda enhet från Söderby eller att Finnby endast har skattejordar under högmedeltid och därmed inte omnämnts i skriftliga handlingar. När det gäller gravfältet RAÄ-nr Skederid 22:1 (L2016:8804) i kombination med den intilliggande högen RAÄ-nr Skederid 69:1 (L2016:9451) kan det höjdmässigt (cirka 15 meter över havet) och morfologiskt röra sig om ett yngre järnåldersgravfält, vilket vänder sig mot sjösystemet där Björkarn ingår som en del i systemet.

De lägenhetsbebyggelser från historisk tid som återfinns inom utredningsområdet ligger i typiska lägen för lämnings-typen. Dessa är ofta belägna i utkanten av byarnas inägomarker på gränsen till eller i utmarken, men de kan också vara belägna i gränzonerna mellan intilliggande ägor. Dessa gränzoner utgörs påfallande ofta av utmarker. Två av bebyggelse-lämningarna ligger inom Norrbys ägor

(RAÄ-nr Skederid 170:1 (L2016:8667) och Skederid 172:1 (L2016:9361). Det förstnämnda rör Norrby båtsmanstorp och det andra en lämning med flera husgrunder som går under benämningen Björklunds. Storleken på husgrunderna gör att det närmast är att betrakta som en torplämning.

Referenser

Tryckta källor

- Rahmqvist, S. & Skoglund, L-O. 1986.
*Det medeltida Sverige. Attundaland.
Lyhundra och Sjuhundra.*
- Ramström, A. 2015. *Arkeologisk utredning
etapp 1 inför ombyggnad av väg 77.*
Gottröra, Skederid samt Husby-Sjuhundra
socknar, Norrtälje kommun, Uppland.
Arkeologgruppen rapport 2015:61.
- Ramström, A. 2017. *Kompletterande
arkeologisk utredning etapp 1,
väg 77, söder om Adamsberg. Rimbo
socken, Norrtälje kommun, Uppland.*
Arkeologgruppen rapport 2017:35.
- Trafikverket. 2014. *Samrådshandling, Väg 77
delen länsgränsen Rösa, Norrtälje
kommun, Stockholms län.* Vägplan, val av
lokaliseringsalternativ. Kulturmiljöanalys.
Projektnummer: 107264.

Kartor

- Ekonomiska kartan, 1952, blad Rimbo, Rikets
allmänna kartverk, akt J133-11i5i65.
Häradsekonomska kartan, 1901-06,
Rikets allmänna kartverk, akt J112-85-11.
- Sockenkarta Skederid socken, 1841,
Lantmäteristyrelsens arkiv, akt A90-1:1.
- Finnby 1-2, 1885, Laga skifte,
Lantmäteristyrelsens arkiv, akt A78-7:1.
Framskälby nr 1-4, 1715, Ägomätning,
Lantmäteristyrelsens arkiv, akt A78-8:1.
- Norrby nr 1-2, 1800, Storskifte,
Lantmåterimyndighetens arkiv, akt 01-ske-19.
- Norrby nr 1-2 1833, Laga skifte.
Lantmåterimyndighetens arkiv, akt 01-ske-27.
- Norrby nr 1-2, 1921, Övrigt,
Lantmåterimyndighetens arkiv, akt 01-ske-97.
- Söderby nr 1-3, 1776, Storskifte,
Lantmåteristyrelsens arkiv akt A78-32:1.
- Söderby nr 1-3, 1802, Storskifte på inägorna.
Lantmåteristyrelsens arkiv akt A78-32-5.

Kartor arkiv

- Salmunge 1-2, 1788, Ägomätning.
Lantmåteristyrelsens arkiv, akt A90-21:1.
- Salmunge 1-2, 1879. Arealavmätning,
Lantmåterimyndighetens arkiv, akt 01-SKE-50.

Tekniska och administrativa uppgifter

Landskap	Uppland
Län	Stockholm
Kommun	Norrtälje
Socken	Rimbo och Skederid
Projektleddning	Annica Ramström, Helmut Bergold
Personal	Annica Ramström, Helmut Bergold
Undersökningstid	2018-11-05 till 2018-11-15
Exploateringsyta	—
Undersökt yta	—
Koordinatsystem	SWEREF 99 TM
Höjdsystem	RH 2000

Länsstyrelsens diarienummer

431-38301-2018

Arkeologgruppens projektnummer

Ag2018_77

Arkiv

Arkivmaterial förvaras tillsvidare hos Arkeologgruppen AB.

Digitalt arkiv

Digitala data förvaras tillsvidare hos Arkeologgruppen AB.

Fynd

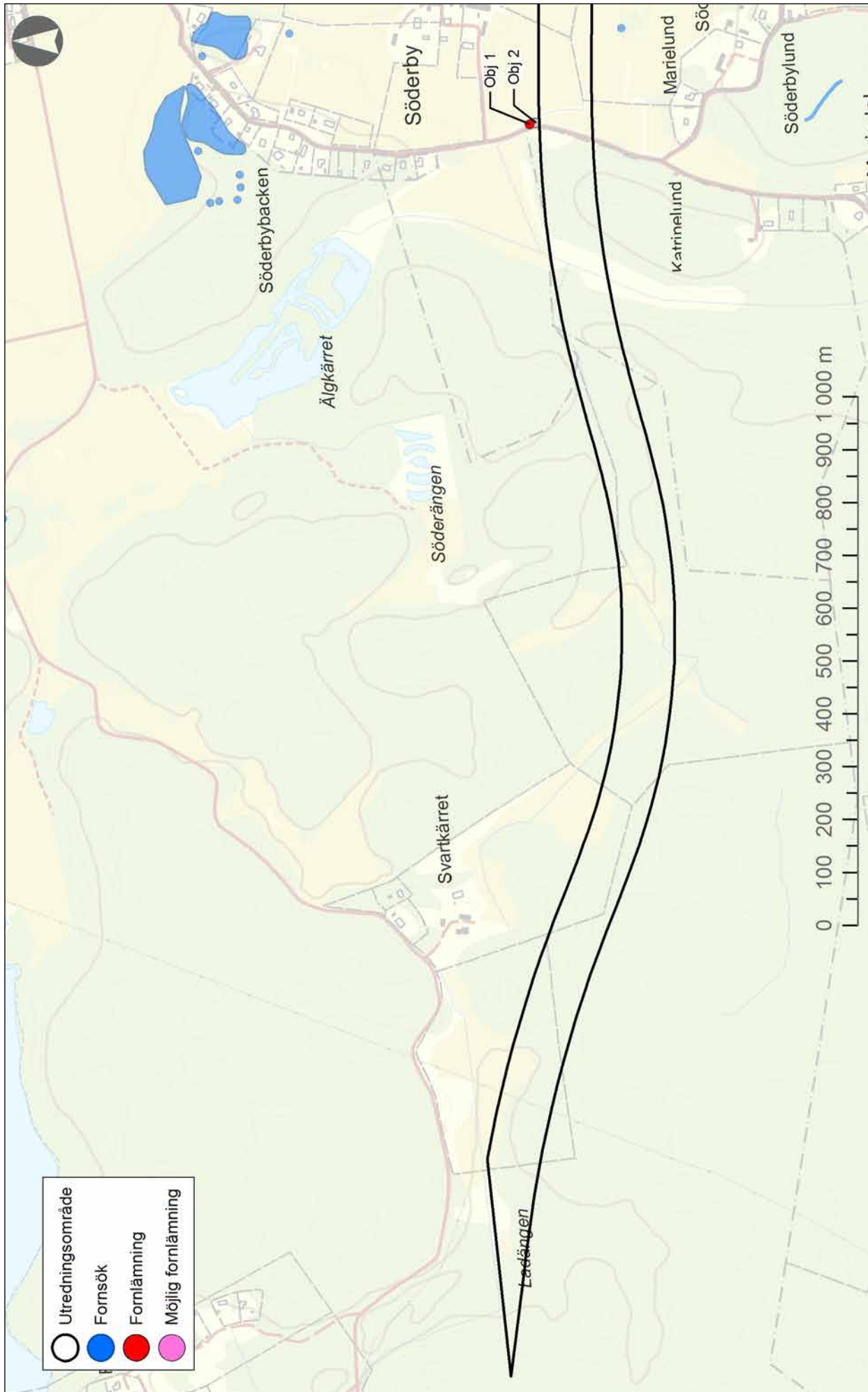
Inga fynd omhändertogs.

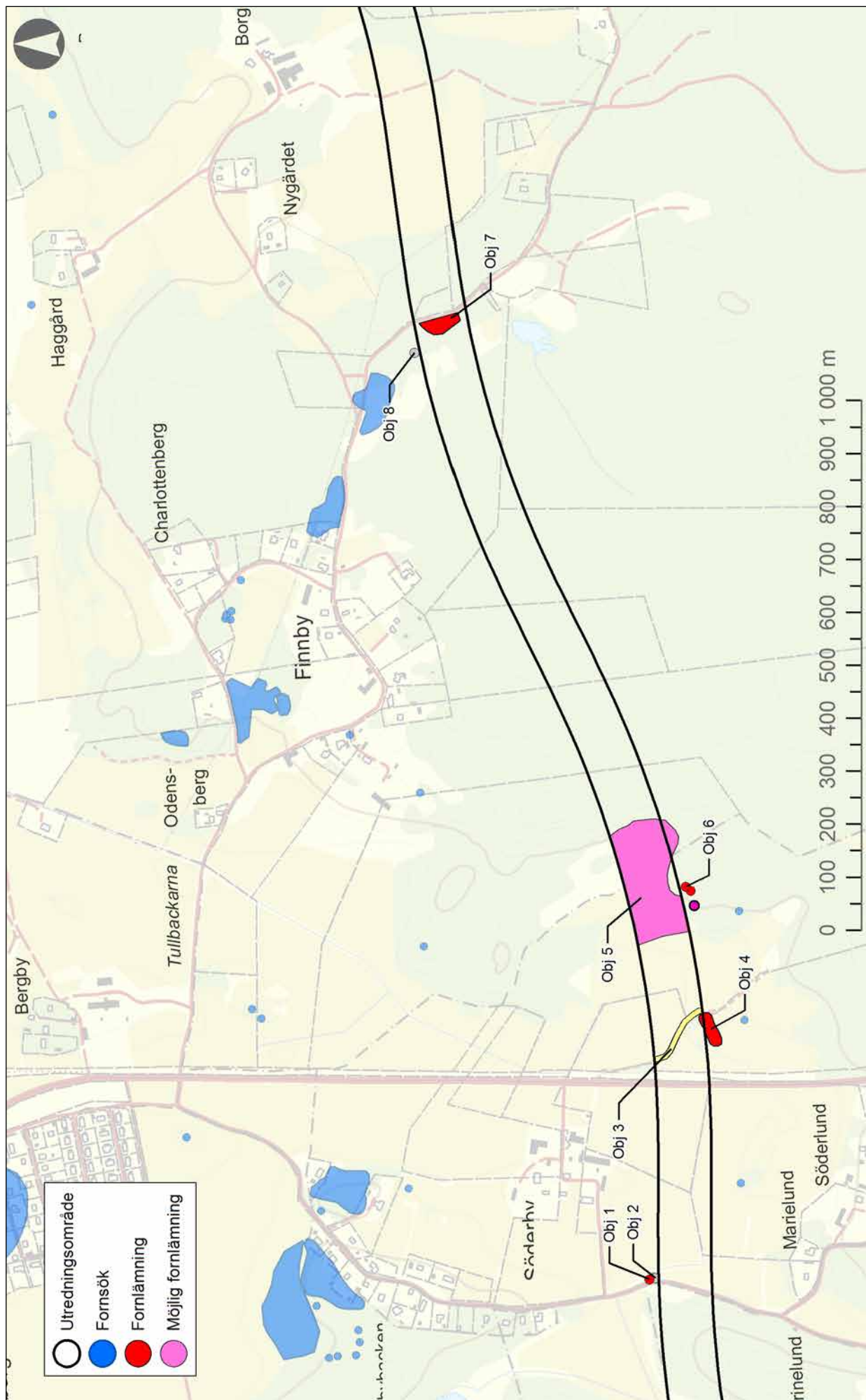
Bilaga 1. Objekttabell

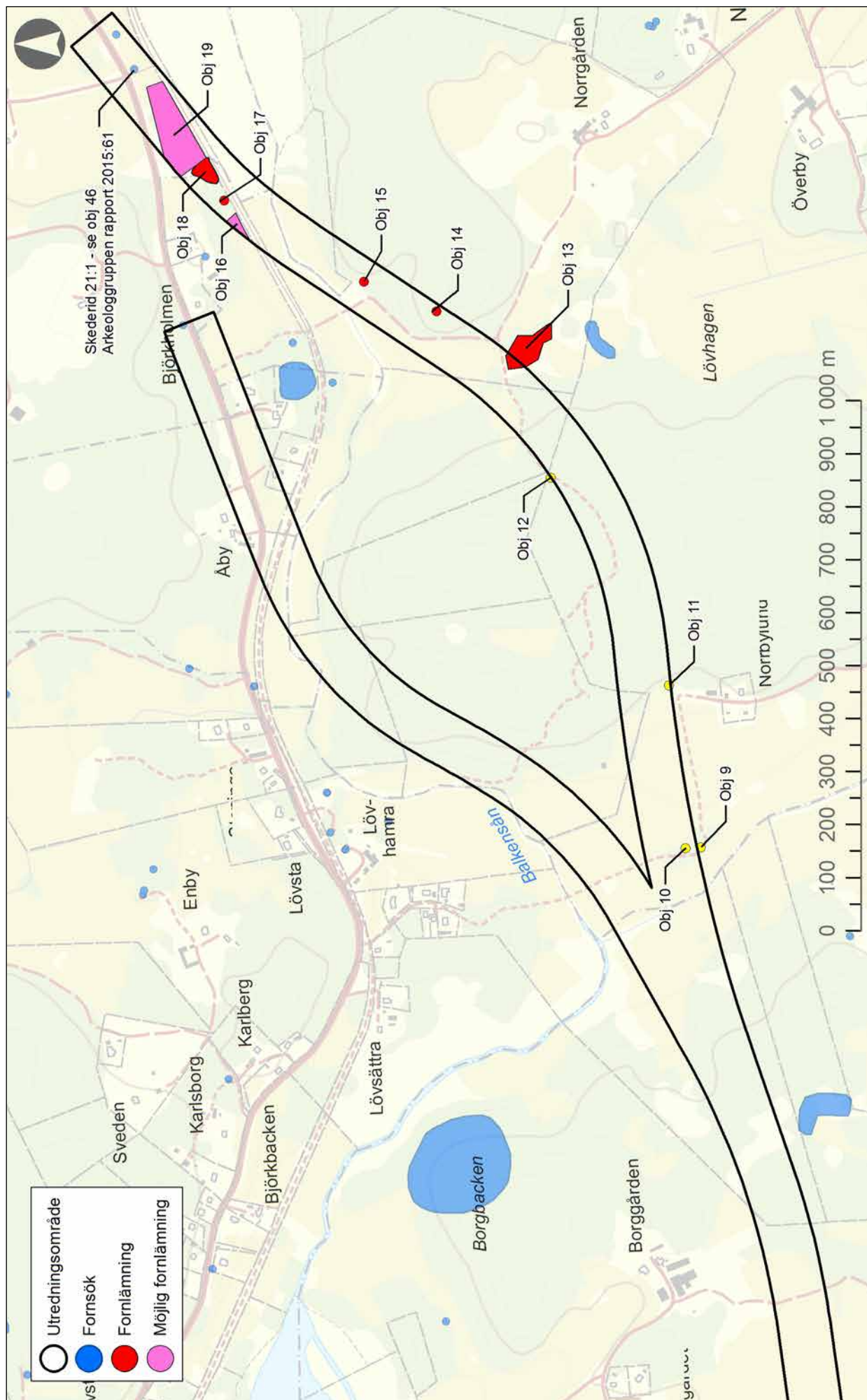
Obj	FMIS	Beskrivning	Avgränsning	Skador	Status
1	Rimbo 15:1 L2015:1287	Vägmärke, milstolpe.	Avgränsad	Inga.	Fornlämning
2		Lägenhetsbebyggelse, backstuga på storskifteskarta från år 1776. Kunde ej återfinnas i terrängen.	-	-	Uppgift om, ej fornlämning
3		Vägbank. Återfinns på storskiftes karta från år 1776.	Avgränsad	Påbättrad.	Övrig kulturhistorisk lämning
4	Rimbo 12:1 L2015:14	Husgrund, historisk tid, 14x 6 meter och 0,5 meter hög. I norr kallmurad grund 0,7 meter hög.	Avgränsad	Delvis övertäckt med odlingssten.	Möjlig fornlämning
5		Boplatsläge cirka 230x80 meter i väst till nordvästvärd svag sluttning.	Ej avgränsat		Möjlig fornlämning
6	Rimbo 221:1-3 L2015:921 L2015:920 L2015:1476	Stensättningar. 1/ Rund, 4 meter i diameter och 0,2 meter hög. 2/ Rektangulär, 20 meter lång, 2-4 meter bred och 0,3 meter hög. 3/ Rund, 10 meter i diameter och 0,3 meter hög. Registrerad som fornlämningsliknande lämning.	Avgränsad	Inga	221:1-2 (L2015:921, L2015:920) Fornlämning 221:3 (L2015:1476) Möjlig fornlämning
7	Rimbo 30:1 L2015:1291	Gravfält, bestående av 14 synliga lämningar bestående av 4 runda stensättningar, 2 kvadratiska stensättningar, 2 tresidiga stensättningar och 6 resta stenar.	Avgränsad	Tre av gravarna är skadade i östra delen i samband med hyvling av väg.	Fornlämning
8	Rimbo 231:1 L2015:1361	Stensättningsliknande lämning. Ändrad beskrivning till oregelbunden, 8x5 meter och 0,2 meter hög. I mitten en 1,5 meter stor och 0,1 meter djup grop. Högen består av sand och jord. I FMIS status som fornlämningsliknande lämning. Ändrad status till ej fornlämning på grund av konstruktionens utseende, sammansättning och läge i terrängen.	Avgränsad	I mitten en grop	Ej fornlämning
9		Röjningsröse, kvadratisk 8x8 meter och cirka 0,8 meter högt. I mitten en grop, 2 meter i diameter.	Avgränsat	Grop i mitten.	Övrig kulturhistorisk lämning
10		Husgrund, 12x6 meter i N-S och 0,2 meter hög. Syllsten av natursten i storleken 0,3 meter. Stenfyllt grund av 0,1-0,3 meter stora stenar.	Avgränsad	Inga.	Övrig kulturhistorisk lämning

Obj	FMIS	Beskrivning	Avgränsning	Skador	Status
11		Röjningsröse, rektangulärt, 16x5 meter i Ö-V och 0,4 meter högt. Sten i storleken 0,3–1 meter, delvis sprängda. Röset är beläget i en äldre odlingsyta som begränsas av diken, 0,3–0,4 meter breda och 0,1 meter djupa.	Avgränsat	Inga.	Övrig kulturhistorisk lämning
12		Gränsmärke mellan fastigheter i form av ett mindre röse. Oregelbundet runt, 1 meter i diameter och 0,6 meter högt. Bestående av 4 flata stenar.	Avgränsad	Påverkat av väg, stenar verkar saknas.	Övrig kulturhistorisk lämning
13	Skederid 172:1 L2016:9361	Lägenhetsbebyggelse, torplämning bestående av 3 husgrunder. Mot vägen i norr 1/. Husgrund 7x11 meter med uppbyggd källare 4x3 meter och 2 meter djup med bevarade väggar upp till 2 meter. Cirka 20 meter sydöst om 1 finns 2/. Husgrund 6x4 meter och 1 meter högt med spisröse i Ö. Cirka 20 meter sydöst om 2 finns 3/. Husgrund 7x5 meter med spisröse. Återfinns på laga skifteskarta från år 1833.	Avgränsad	Inga	Fornlämning
14	Skederid 171:1 L2016:8668	Stensättning, cirka 7 meter i diameter och 0,4 meter hög.	Avgränsad	Grop 1,5 meter och 0,25 djup.	Fornlämning
15	Skederid 170:1 L2016:8667	Lägenhetsbebyggelse, Norrby båtmanstorp, bestående av 1 husgrund 9x7 meter med 2x2 meter stort spisröse samt 1 källargrund 6x4 meter med bevarade väggar upp till 1 meter. Finns på laga skifteskarta från år 1833.	Avgränsad	Inga.	Fornlämning
16		Boplatsläge, cirka 60 x 30 meter i svag sydslutning	Ej avgränsad		Möjlig fornlämning
17	Skederid 69:1 L2016:9451	Hög, rund, 8 meter i diameter och 0,5 meter hög.	Avgränsad	Inga.	Fornlämning
18	Skederid 22:1 L2016:8804	Gravfält bestående av 11 lämningar i form av 4 högar och 7 runda stensättningar. En av de runda stensättningarna har en husgrund ovanpå graven. Öster om graven med husgrunden finns en stensatt brunn.	Avgränsad	Inga.	Gravfältet är fornlämning, husgrunden är möjlig fornlämning
19		Boplatsläge med i nordöst en terrasserad platå, möjligt platåhus i östvästlig riktning. Här finns också ett 10-tal stensamlingar i söder och öster.	Avgränsad, topografiskt i söder	Inga	Möjlig fornlämning

Bilaga 2. Objektkartor

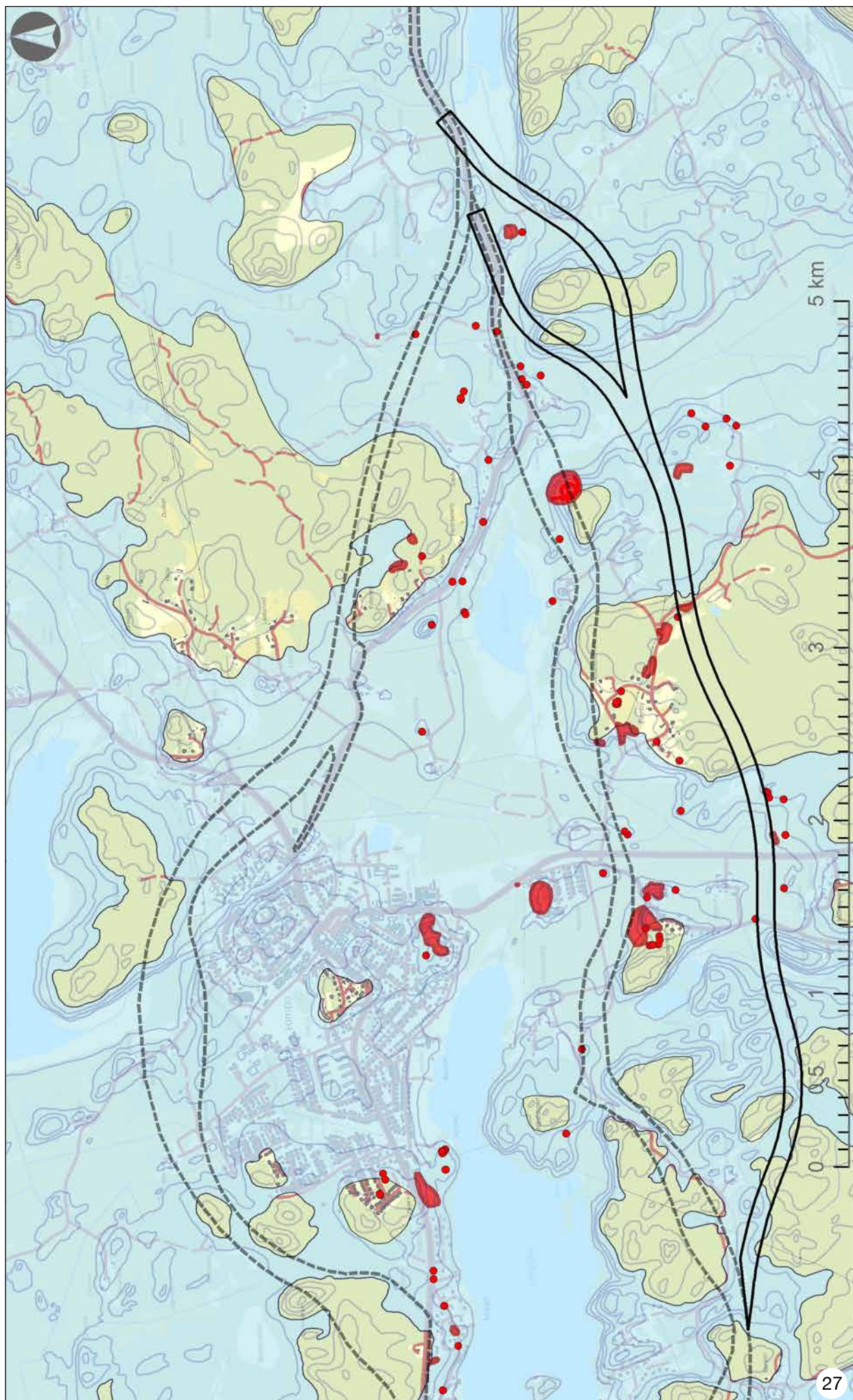

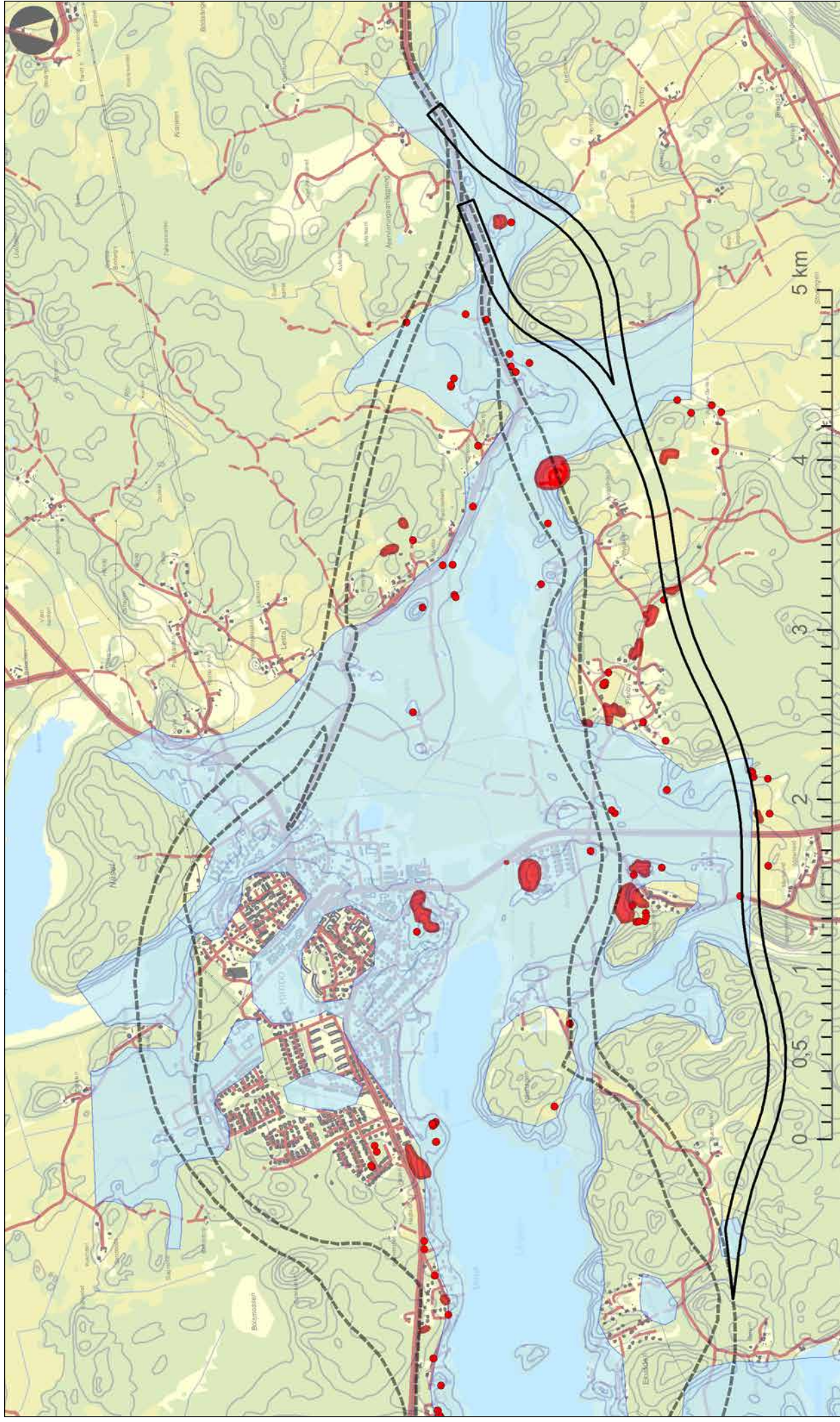

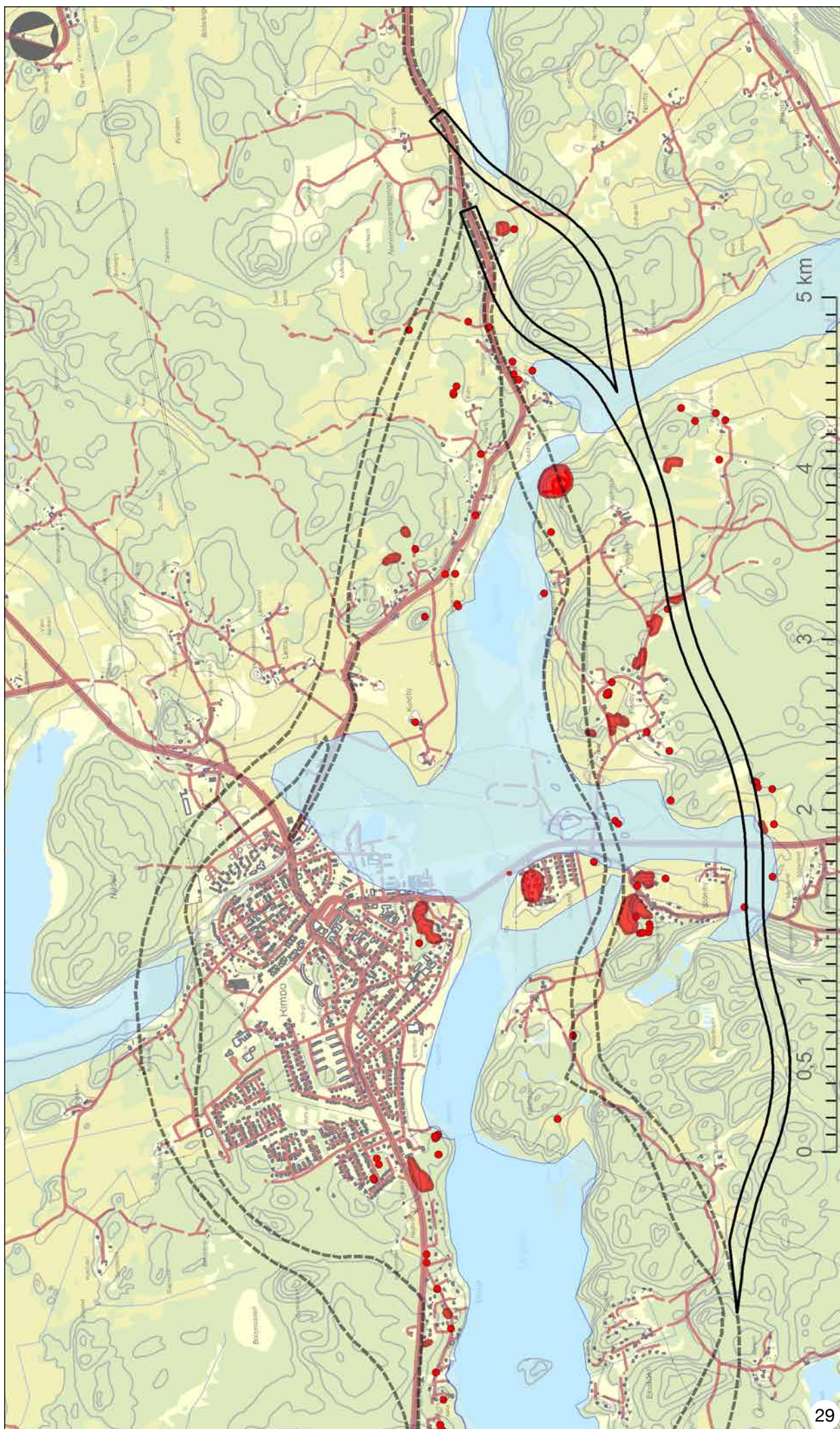
Bilaga 3. Strandlinjekartor

Strandlinjenivå 3000 f. Kr.

Strandlinjenivå 1500 f. Kr.

Arkeologgruppen AB

RAPPORT 2018:55

